

Research Article; Received: 2025-11-08; Revised: 2026-01-08; Accepted: 2026-01-12.

การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา Building a Power Base of Local Politicians in Nakhon Ratchasima Province

สมชาย ภิณฺโญ^{*1}, ณัฐดนัย แก้วโพนงาม², ธรรมรัตน์ โรมแพน³
Somchai Pinyo¹, Nutdanai Keaowphonngarm², Thammarat Rompan³

หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Doctor of Political Science Program in Political Science,

Chaiyaphum Rajabhat University

First/Corresponding Author, E-mail: p.somchai444@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา 2. เพื่อวิเคราะห์เครือข่ายและกลไกที่มีผลต่อการสร้างและคงอยู่ของฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา และ 3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาให้มีความเข้มแข็ง โปร่งใสและเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพและลักษณะการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นกระบวนการทางสังคมการเมืองที่เชื่อมโยงระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความต่อเนื่องของวัฒนธรรมการเมืองแบบดั้งเดิมควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการเมืองสมัยใหม่ในระดับท้องถิ่น 2. เครือข่ายและกลไกทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไปจนถึงระดับจังหวัดและระดับชาติ โดยเครือข่ายดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้าง สนับสนุนและคงไว้ซึ่งฐานอำนาจทางการเมืองในพื้นที่ 3. แนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นจังหวัด

นครราชสีมาจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการในหลายมิติเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความโปร่งใสและความยั่งยืนของระบบการเมือง ประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) การพัฒนาผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นให้มีคุณภาพและคุณธรรม 2) การเสริมสร้างความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบในระบบบริหารท้องถิ่น 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระดับของกระบวนการเมือง 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการเมืองแบบพหุภาคี 5) การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การได้แนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมา

คำสำคัญ: อำนาจทางการเมือง; ระบบการเมือง; การเมืองท้องถิ่น

Abstract

This research aims to 1) to study the conditions and characteristics of local political power base construction in Nakhon Ratchasima Province, 2. to analyze the networks and mechanisms that influence the creation and maintenance of local political power bases in Nakhon Ratchasima Province, and 3. to propose guidelines for developing a strong, transparent, and sustainable local political system in Nakhon Ratchasima Province that fosters public participation. This qualitative research employs interviews with 30 key informants from five groups. Data is analyzed using descriptive content analysis.

The research findings reveal that 1) the nature and characteristics of the creation of local political power bases in Nakhon Ratchasima Province are characterized by a socio-political process linking local leaders and citizens through a patronage relationship. This reflects the continuity of traditional political culture alongside changes in modern political structures at the local level. 2) Local political networks and mechanisms in Nakhon Ratchasima Province are complex and interconnected at multiple levels, from the community, village, and local administrative organization levels to the provincial and national levels. These networks serve as key mechanisms for building, supporting, and maintaining local political power bases. 3) Guidelines for developing

the local political system in Nakhon Ratchasima Province require an integrated approach across multiple dimensions to strengthen transparency and sustainability. This includes five key aspects: 1) developing quality and ethical local political leaders, 2) enhancing transparency and oversight mechanisms in the local administration system, 3) promoting public participation at all levels of the political process, 4) building multilateral political cooperation networks, and 5) developing a participatory and sustainable political culture. The body of knowledge indicates guidelines for the development of the local political system in Nakhon Ratchasima Province.

Keywords: Political Power; Political System; Local Politics

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน แต่จากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันสังคมไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงสาเหตุสำคัญที่เป็น เช่นนี้เพราะประชาชนยังประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยและกระบวนการทางการเมือง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันนักการเมืองบางส่วนมุ่งเข้าสู่ระบบการเมืองด้วยวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นสำคัญมากกว่าการมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม แม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง แต่รัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ในการแก้ไขและพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง โดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาธิปไตยหยั่งรากในระดับชุมชน ผ่านการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในระดับตำบลและหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการบริหารและตัดสินใจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน (เสาวนีย์ ชินสิทธิรัตน์, 2545) นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ระบบการเมืองไทยได้เผชิญกับความผันผวนระหว่างการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับระบอบอำนาจนิยมที่แผ่อยู่ภายใต้รูปแบบของประชาธิปไตยตัวแทนแบบจอมปลอม ส่งผลให้คุณภาพของการ

เลือกตั้งและประสิทธิภาพของกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยควรเป็นกระบวนการที่เสรี เที่ยงธรรมและโปร่งใส โดยปราศจากการแทรกแซงหรืออิทธิพลจากปัจจัยภายนอกอื่นใด จึงจะสามารถถือได้ว่า เป็นการเลือกตั้งที่มีความชอบธรรมและเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการได้มาซึ่งชัยชนะทางการเมืองและการครอบครองเสียงข้างมาก หากมีการใช้อำนาจของเสียงข้างมากเพื่อบ่อนทำลายกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจนำไปสู่การก่อระบอบอำนาจนิยมที่แฝงตัวภายใต้โครงสร้างของประชาธิปไตยในทางรูปแบบ ทั้งนี้ ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างระบอบอำนาจนิยมกับระบอบประชาธิปไตย มิได้จำกัดอยู่เพียงกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น แต่อยู่ที่การธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมที่เที่ยงธรรม การมีรัฐบาลที่สามารถตรวจสอบได้ และการมีกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงหรืออคติทางการเมือง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่มีความมั่นคงและยั่งยืน (Badie, et al., 2011)

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นแนวคิดสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองและลดความเหลื่อมล้ำ การปกครองท้องถิ่นได้รับการบัญญัติในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ โดยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถือว่า ชัดเจนที่สุดเพราะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอิสระและปกครองตนเองได้ ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศทั้งแบบทั่วไปและแบบพิเศษ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด อย่างไรก็ตาม แม้การกระจายอำนาจดำเนินมาหลายสิบปี แต่ท้องถิ่นยังคงเผชิญปัญหาและพึ่งพารัฐส่วนกลางสูง ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมน้อย ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ก็ได้เพิ่มอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ผลจากการกระจายอำนาจทำให้ท้องถิ่นมีผู้แทนจากการเลือกตั้ง ส่งผลให้การเมืองระดับชาติขยายสู่ท้องถิ่น ประชาชนทั้งเมืองและชนบทมีบทบาทในการเลือกตั้งมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนเข้าสู่เวทีการเมือง ทำให้อำนาจรัฐเคลื่อนจากข้าราชการส่วนกลางไปสู่ผู้นำการเมืองท้องถิ่น การแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นจึงทวีความเข้มข้น และเมื่อส่วนกลางถ่วงอ้อมภารกิจเพิ่มขึ้น ก็ยิ่งทำให้ท้องถิ่นกลายเป็นศูนย์กลางสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถือได้ว่า เป็นหน่วยงานพื้นฐานในท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีภารกิจในการที่จัดบริการสาธารณะที่จำเป็นให้

สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มีหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ระบุว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นที่ย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนด นโยบายการบริหารการจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และอำนาจหน้าที่ของตนโดยเฉพาะส่วนรวมด้วย โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นด้วยการกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ ภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งระบุว่า การกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็น และมีหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขที่ชัดเจนสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยต้องเป็นไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นและประโยชน์ของประเทศส่วนรวม (โกวิทย์ พวงงาม, 2550)

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนประชากรสูงและพื้นที่กว้างขวาง ครอบคลุมทั้งเขตเมือง ชานเมืองและชนบท ทำให้การเมืองท้องถิ่นมีความหลากหลายและซับซ้อน เขตเมืองนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การศึกษาและการคมนาคมของภาคอีสานทำให้เป็นพื้นที่สร้างฐานอำนาจทางการเมืองที่สำคัญ โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับอำเภอและตำบล ผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่นมักสร้างฐานอำนาจจากเครือข่าย เครือข่ายธุรกิจท้องถิ่น กลุ่มผลประโยชน์และด้านเกษตรกรรม รวมถึงการสนับสนุนจากกลุ่มศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมายังเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีการลงทุนจากทั้งส่วนกลางและเอกชน ซึ่งกลายเป็นทุนทางการเมืองที่สำคัญ ส่วนการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมามีการแข่งขันสูง เนื่องจากมีจำนวนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมาก ทั้งเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายอำนาจที่หลากหลาย นอกจากนี้ ฐานเสียงยังเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติ เพราะหลายตระกูลการเมืองในโคราชมีบทบาททั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ส่งผลให้โคราชเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญทางการเมืองที่นักการเมืองทุกระดับต้องให้ความสนใจ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะพื้นที่และพลวัตการเมืองท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา ปัญหาที่ควรศึกษาและวิจัยในเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นมีหลายประเด็น ประกอบด้วย 1) การผูกขาดอำนาจ

ทางการเมืองโดยตระกูลการเมืองท้องถิ่น ทำให้เกิดบ้านใหญ่หรือเครือข่ายการเมืองที่สืบทอดอำนาจต่อเนื่องขาดการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม 2) อิทธิพลของเงินและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เครือข่ายธุรกิจ การลงทุนและทุนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างฐานเสียง อาจนำไปสู่การเมืองแบบอุปถัมภ์ 3) การซื้อสิทธิขายเสียงและการเมืองเชิงเครือข่ายการเลือกตั้งท้องถิ่นในโคราชมีการแข่งขันสูง จึงอาจมีการใช้เงินอิทธิพลและเครือข่ายทางสังคมเพื่อรักษาฐานอำนาจ 4) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง แม้จะมีการเลือกตั้ง แต่บทบาทของประชาชนยังถูกจำกัดอยู่ในฐานะผู้เลือกมากกว่าผู้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายท้องถิ่น 5) ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองระดับชาติ การเมืองในโคราชเชื่อมโยงกับพรรคการเมืองและนักการเมืองระดับประเทศ ทำให้เกิดการแทรกแซงหรือแข่งขันเชิงผลประโยชน์ 6) การขาดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การบริหารงานท้องถิ่นอาจยังมีข้อจำกัดด้านธรรมาภิบาล ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้น้อยและตรวจสอบได้ยาก และ 7) ความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองกับชนบท เขตเมืองโคราชเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและอำนาจการเมือง ขณะที่ชนบทยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสทางการเมือง ดังนั้น การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมามีปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอุปถัมภ์ ทุนการเมือง บ้านใหญ่ การซื้อเสียง การแทรกแซงจากส่วนกลาง รวมทั้งการขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนซึ่งล้วนเป็นประเด็นวิจัยที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อวิเคราะห์เครือข่ายและกลไกที่มีผลต่อการสร้างและคงอยู่ของฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาให้มีความเข้มแข็ง โปร่งใสและเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการสร้างฐานอำนาจนักการเมืองท้องถิ่นเป็นประเด็นหลักในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้าง

ฐานอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่น โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึก จิตสำนึกและอารมณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจอย่างรอบด้าน และลึกซึ้ง อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนลักษณะและกลไกของอำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ (แววดาว พรหมเสน, 2554) ในการสร้างฐานอำนาจนักการเมืองท้องถิ่น

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มนักการเมืองระดับท้องถิ่น ได้แก่ นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกและรองนายกเทศมนตรี จำนวน 6 คน 2) กลุ่มนักการเมืองระดับจังหวัด ได้แก่ นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 6 คน 3) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 คน 4) กลุ่มผู้นำชุมชนและเครือข่ายพรรคการเมือง ได้แก่ ประธานชุมชน ประธาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานบทบาทสตรี หัวหน้าแผนพรรคการเมืองต่าง ๆ จำนวน 6 คน 5) กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจและประชาชนทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือเชิงคุณภาพ ซึ่งมุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากประสบการณ์ มุมมองและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเครื่องมือหลักที่ใช้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) การบันทึกเสียง การบันทึกภาพและการจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุมและสะท้อนความจริงในบริบทของพื้นที่การศึกษาอย่างแท้จริง ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งเป็นลักษณะการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดแนวคำถามหลัก (Key Questions) ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการ

2) การบันทึกเสียง (Audio Recording) การบันทึกเสียงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) อย่างครบถ้วนและแม่นยำ

3) การบันทึกภาพ (Photo Recording) คณะผู้วิจัยใช้การถ่ายภาพเพื่อช่วยสะท้อนและเตือนความจำถึงบริบท สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูล

4) การจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) การจดบันทึกภาคสนามเป็นเครื่องมือสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยให้คณะผู้วิจัยสามารถบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นระหว่างการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มได้อย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเหมาะสมกับแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากช่วยให้คณะผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนความจริงทางสังคมของการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นได้อย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของโครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงานและมิติอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นวิชาการ

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

2) การร่างแบบสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามในแต่ละประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) การนำแนวทางสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเข้าพบที่ปรึกษาโครงการและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ

4) การนำเครื่องมือการวิจัยทุกฉบับที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปพบที่อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

5) การนำเครื่องมือการวิจัยที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ อนึ่ง ในขณะที่ศึกษาคณะผู้วิจัยได้นำประเด็นที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลมาปรับแนวทางสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงอยู่เสมอเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งออกเป็นลำดับขั้น ดังนี้

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ รายงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือและกรอบแนวคิดของการวิจัยภาคสนาม

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึกและปฏิสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลในสภาพแวดล้อมจริง การสำรวจพื้นที่ (Field Observation) โดยคณะผู้วิจัยทำการสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะพื้นที่ โครงสร้างการใช้ประโยชน์พื้นที่ รวมถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบริบทของพื้นที่ศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างฐานอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่น รวมทั้งเพื่อให้เข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองในพื้นที่อย่างรอบด้าน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

5.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนมุมมอง ประสบการณ์และทัศนะของผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้ง

5.4 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น รวมถึงเอกสารทางราชการ นโยบายของรัฐและข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการวิเคราะห์และตีความข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากภาคสนาม

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดวัน เวลาและสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม 2) การดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 กลุ่ม และการบันทึกเสียง 3) การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม แล้วนำมา

วิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไปเพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการพิจารณาจากความเกี่ยวข้องของกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันในระดับพื้นที่และในระดับตำบลซึ่งผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันในการขับเคลื่อนทางการเมือง รวมถึงกระบวนการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ จัดเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นในการศึกษา ซึ่งในการกระบวนการสนทนากลุ่มย่อยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์กลุ่มโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็นเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเด็นการศึกษา สามารถถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยได้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Data Credibility Verification) โดยให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่ทำการศึกษา ทำหน้าที่ตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดทำการแปลความหมายของข้อมูล พร้อมนำเสนอเพื่อให้ผู้ตรวจสอบได้ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การหักท้วงหรือการยอมรับข้อมูลที่นำเสนอเพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลกับบริบทจริง วิธีการดังกล่าวถูกนำมาใช้ทั้งกับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่ผ่านมาการตีความของคณะผู้วิจัยแล้ว โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งช่วยเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยโดยรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และนำเสนอภาพกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ รวมถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพและลักษณะการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเกิดขึ้นภายใต้บริบททางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่ซับซ้อน

ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและประชาชน โดยมีสภาพและลักษณะการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ดังนี้

1.1 บริบททางสังคมและการเมืองของจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา มีสภาพภูมิศาสตร์ ประชากรและเศรษฐกิจที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดความแตกต่างด้านทรัพยากรและการเข้าถึงบริการภาครัฐ ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างอำนาจทางการเมืองในแต่ละพื้นที่ ระบบการปกครองท้องถิ่น เช่น เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล มีพลวัตสูง เป็นเวทีสำคัญในการแข่งขันและสร้างฐานอำนาจของกลุ่มการเมืองระดับฐานราก ขณะเดียวกันโครงสร้างอำนาจแบบดั้งเดิม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอิทธิพล ฯลฯ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและรักษาฐานอำนาจ แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็ตาม นอกจากนี้ วัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่ในระบบการเมืองท้องถิ่น แต่เริ่มปรับตัวให้ยืดหยุ่นมากขึ้นภายใต้แรงกดดันจากการกระจายอำนาจของรัฐ การขยายตัวของสื่อและความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนรุ่นใหม่

1.2 เงื่อนไขที่เอื้อต่อการก่อรูปฐานอำนาจทางการเมือง ประกอบด้วย

1) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การเข้าถึงทรัพยากรทุนและโครงการพัฒนา ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือและกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรม ความไว้วางใจและการยอมรับจากประชาชน

2) เงื่อนไขทางสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและกลุ่มผลประโยชน์ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อถือและสนับสนุนทรัพยากร ทำให้ฐานอำนาจทางการเมืองมีความมั่นคงและต่อเนื่อง

3) เงื่อนไขทางสถาบัน ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ และพรรคการเมือง ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงการเมืองระดับท้องถิ่นกับระดับชาติ เกิดระบบอำนาจที่มีความยืดหยุ่นและดำรงอยู่ได้ยาวนาน

4) เงื่อนไขทางวัฒนธรรม ได้แก่ ค่านิยม ความศรัทธาและความจงรักภักดีในตัวผู้นำ ซึ่งทำหน้าที่เป็นทุนเชิงวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่ผสมผสานกับทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม ทำให้ผู้นำสามารถรักษาฐานอำนาจได้อย่างมั่นคง

ดังนั้น การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเป็นผลจากการผสมผสานของหลายปัจจัย ทั้งด้านภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ สถาบันและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนและต่อเนื่อง ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเมืองท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา ยังคงมีวัฒนธรรมการเมืองแบบผู้นำเป็นศูนย์กลางที่อาศัยเครือข่ายทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการ

สร้างและรักษาอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของพลวัตทางการเมืองท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2. การวิเคราะห์เครือข่ายและกลไกที่มีผลต่อการสร้างและคงอยู่ของฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า การสร้างและคงอยู่ของฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นระบบความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายและกลไกหลายมิติที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน โดยมีทั้งเครือข่ายทางการเมืองและกลไกการดำเนินงานที่ทำหน้าที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ดังนี้

2.1 เครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วยเครือข่ายครอบครัวและเครือญาติ เครือข่ายทางการเมืองและพรรคการเมือง เครือข่ายราชการและข้าราชการท้องถิ่น เครือข่ายทางเศรษฐกิจและกลุ่มผลประโยชน์ รวมถึงเครือข่ายภาคประชาชนและองค์กรชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นทุนทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ ความต่อเนื่องและเสถียรภาพของอำนาจทางการเมือง ทั้งยังเป็นช่องทางเชื่อมโยงผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่

2.2 กลไกการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วยกลไกเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อเลี้ยงระบบอุปถัมภ์ กลไกทางเศรษฐกิจที่ใช้ทุนสร้างความสัมพันธ์และความจงรักภักดี กลไกเชิงนโยบายและโครงสร้างอำนาจรัฐที่ช่วยเสริมความชอบธรรมและอำนาจบริหาร และกลไกเชิงสัญลักษณ์และการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ผู้นำ

ดังนั้น การเมืองท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมาเป็นระบบที่ผสมผสานระหว่างทุนทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ผ่านเครือข่ายและกลไกที่มีความสัมพันธ์เชิงสอดประสานกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นมีความมั่นคง ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาพบว่า การพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการในหลายมิติเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความโปร่งใสและความยั่งยืนของระบบการเมือง โดยมีแนวทางสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

3.1 การพัฒนาผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นให้มีคุณภาพและคุณธรรมมุ่งสร้างผู้นำที่มีจริยธรรม มีความรู้ความสามารถและมีความรับผิดชอบเพื่อสร้างความชอบธรรมและความเชื่อมั่นจากประชาชน

3.2 การเสริมสร้างความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบในระบบบริหารท้องถิ่น เน้นการจัดตั้งระบบตรวจสอบภายในและภายนอกที่มีประสิทธิภาพ เปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะเพื่อป้องกันการทุจริตและสร้างความไว้วางใจ

3.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับของกระบวนการเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนและการติดตามนโยบายท้องถิ่นเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมทางการเมือง

3.4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการเมืองแบบพหุภาคี พัฒนาเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการเมืองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและลดความขัดแย้ง

3.5 การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน ส่งเสริมค่านิยมทางประชาธิปไตย ความรับผิดชอบร่วมและการสื่อสารที่เปิดเผยระหว่างผู้นำกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว

ดังนั้น แนวทางทั้ง 5 ประการนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับการเมืองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นำไปสู่ระบบการเมืองท้องถิ่นที่มั่นคง เข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต

อภิปรายผล

จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเป็นผลจากการเชื่อมโยงของทุนทางเศรษฐกิจ สังคม สถาบันและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างความชอบธรรมและรักษาอำนาจได้ในระยะยาว ซึ่งการคงอยู่ของฐานอำนาจลักษณะนี้ยังคงมีความท้าทายด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้ระบบการเมืองท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรศักดิ์ จันทา (2566) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นพบว่า 1. การเมืองท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษมีการเชื่อมโยงกับฐานอำนาจของนักการเมืองในระดับชาติ เป็นการเอื้อผลประโยชน์เพื่อผลักดันให้ได้รับการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติในลักษณะการเมืองครอบครัว 2) กระบวนการและขั้นตอนในการสร้างและรักษาฐานอำนาจทางการเมืองผ่านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับกลุ่มเครือข่าย กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมือง

ในระดับต่าง ๆ และกลุ่มนักธุรกิจผู้ประกอบการรายใหญ่ในพื้นที่ 3) องค์ประกอบที่มีผลต่อการสร้างและการรักษาฐานอำนาจทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย (1) สิทธิอำนาจ (2) ทรัพยากรทางวัตถุ (3) ทรัพยากรที่ไม่ใช่วัตถุ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา (2562) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นพบว่า ทรัพยากรอำนาจทางการเมืองที่ทำให้ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นสามารถสร้างอิทธิพลและมีอำนาจเหนือคนอื่นได้นั้นประกอบด้วย 1) เงินไขด้านกลุ่มเครือญาติ 2) เงินไขด้านการมีอำนาจทางเศรษฐกิจหรือเงินทุน 3) เงินไขด้านการมีบุคลิกลักษณะพิเศษ 4) เงินไขด้านกลุ่มอาชีพที่สนับสนุน 5) เงินไขด้านความรู้ความสามารถและความสำเร็จ ส่วนการสร้างเครือข่ายและการจัดองค์กรทางการเมืองที่มีผลต่อการสร้างฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นประกอบด้วย 1) กลุ่มนักการเมือง 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มนักปกครอง 4) กลุ่มนักธุรกิจ 5) กลุ่มเพื่อนสนิท 6) กลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มนักเลง 7) กลุ่มเครือญาติ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสหายศ ทองคำ (2567) ได้ศึกษาเรื่องการรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้วพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคล กฎหมาย ความสัมพันธ์ของเครือญาติ การเมือง 2. กระบวนการรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น คือ 1) การสร้างพันธมิตรกับกลุ่มต่าง ๆ 2) การขยายเครือข่ายบุคคลหรือเครือข่ายในการหาเสียงสนับสนุน 3) การใช้อำนาจที่เกิดจากกฎหมายหรือการแต่งตั้งและการใช้ความเชี่ยวชาญ 4) การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการสื่อสาร 5) การใช้ตนเองเป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง 6) การใช้ความมุ่งมั่นในการบริหารงาน

2. เครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่น (ครอบครัว, ธุรกิจ, ชุมชน) และกลไกการสร้างฐานอำนาจ (การจัดสรรทรัพยากร, นโยบาย) ในนครราชสีมามีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและสอดคล้องกันอย่างยิ่ง ซึ่งนักการเมืองใช้เครือข่ายเหล่านี้เพื่อสร้างความชอบธรรมและทำให้ฐานอำนาจมั่นคง ขณะเดียวกันก็ใช้กลไกผ่านมิติสังคมวัฒนธรรมและการพัฒนาเพื่อรักษาและขยายอิทธิพลของตนอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การเมืองท้องถิ่นของนครราชสีมาเป็นระบบที่ผสมผสานทุนทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างซับซ้อน ซึ่งมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงได้สูง สอดคล้องกับงานวิจัยของวีระทัศน์ กอขารี (2563) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจและรักษาฐานอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นตระกูลสุกิจปาณินิจ กรณีศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์พบว่า (1) การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองมี 5 วิธี คือ 1) ด้าน

เครือข่าย 2) ด้านกลุ่มทางการเมือง 3) ด้านเงินทุน 4) ด้านความรู้ความสามารถ 5) ด้านการสร้างฐานคะแนนเสียง (2) การรักษาฐานอำนาจมี 5 วิธี คือ 1) การสนับสนุนจากวงศ์ตระกูลบารมี 2) การเมืองผ่านกฎหมาย 3) การเข้าร่วมกิจกรรมกับมวลชนเสมอ 4) การใช้นโยบายที่ประสบผลสำเร็จหรือผลงานที่ผ่านมาที่โดดเด่น 5) การสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวราพงษ์ อ่อนตา (2562) ได้ศึกษาเรื่องอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลกพบว่า (1) การสร้างฐานทางการเมืองของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนมี 3 รูปแบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางระบบเครือข่าย การเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือคนในสังคม และการเป็นผู้มีเกียรติและน่าเชื่อถือ โดยผลการศึกษาพบว่า การเป็นอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนมีผลต่อการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง ทั้งจากบุคคลที่เป็นอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนสามารถใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ทำหน้าที่รับใช้พี่น้องประชาชนจนทำให้เกิดการเป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นผู้ทำงานด้วยความเสียสละรับใช้สังคมท้องถิ่นของตนเองจนสามารถสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่นและสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งในชุมชนของตน เช่น สมัครเป็นผู้นำหมู่บ้านหรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในชุมชนท้องถิ่นของตนได้ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิ่งแก้ว ปิยวรรณ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตระกูลยุทธเจริญกิจในตำบลป่ายุบใน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ คือ การวางแผนในการจัดวางตำแหน่งทางการเมือง การสร้างเครือข่ายทางการเมือง การสร้างผลงานและการสื่อสารทางการเมืองที่ดีส่วนวิธีการ คือ การให้ผลประโยชน์ตอบแทน การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งวังจันทร์วัลเลย์ การพัฒนากลุ่มอาชีพ การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ ส่วนผลกระทบที่สำคัญ คือ การครองอำนาจทางการเมืองอย่างยาวนานและการพัฒนาพื้นที่อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จึงได้รับการเชื่อถือจากประชาชน จนเป็นที่ยอมรับของนักการเมืองในจังหวัดและเป็นฐานเสียงให้นักการเมืองระดับชาติ ส่งผลให้คู่แข่งทางการเมืองสูญเสียอำนาจและการสืบทอดอำนาจทางการเมืองมีแนวโน้มจะสนับสนุนนายชวนโรจน์ ยุทธเจริญกิจให้เข้าสู่ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่ายุบต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นนครราชสีมาต้องมีความเข้มแข็ง โปร่งใสและประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผู้นำให้มีคุณภาพและคุณธรรม การเสริมสร้างความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบ (เช่น ข้อมูลเปิด การถ่วงดุลอำนาจ) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชนในทุกระดับ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบพหุภาคี (รัฐ ธุรกิจ ชุมชน) และการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน การเชื่อมโยงปัจจัย เหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างระบบการเมืองท้องถิ่นที่มั่นคง ตรวจสอบได้และ พัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติญาณันต์ ดวงภักดีรัมย์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง: ปัจจัยเงื่อนไขและกระบวนการพบว่า การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองมาจากประเด็นสำคัญ คือ (1) บารมีของวงศ์ตระกูล (ได้โอกาสเดิมแล้ว) (2) สร้างเครือข่ายฐานอำนาจในพื้นที่ (3) การเป็นนักสังคมนิยม (เข้าถึง ใจถึง ฟังได้) (4) ความเป็นกลางการประสานงานระทุกระบบ (บนดิน ใต้ดิน สีขาว สีเทา) (5) พัฒนานวัตกรรมนโยบายสาธารณะ (การพัฒนาเชิงพื้นที่มากายกายกอง) (6) ความสัมพันธ์กับฐานอำนาจทางการเมืองระดับชาติ (7) การแสดงบทบาทการเป็นรัฐบาลตลอด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรพจน์ อ่อนตา (2562) ได้ศึกษาเรื่องอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กับการสร้าง ฐานอำนาจทางการเมืองในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลกพบว่า 1. การสร้างฐานทาง การเมืองของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนโดยใช้การสร้างฐานทางการเมือง 3 รูปแบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางระบบเครือข่าย การเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือคนใน สังคม และการเป็นผู้มีเกียรติและน่าเชื่อถือ 2. บทบาทของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่าย พลเรือนมีบทบาทในการดูแลประชาชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยใน ท้องถิ่นของตนเอง ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นมุ่งหวังหาผลประโยชน์ในการสร้างฐาน อำนาจทางการเมืองกับกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกลุ่มนี้ โดยมีการใช้ รูปแบบการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง 4 รูปแบบ ได้แก่ การใช้ระบบอุปถัมภ์ การ ใช้ระบบเครือข่าย การให้เกียรติยศชื่อเสียง และการให้ตำแหน่งหน้าที่การงาน และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิททล เสวตวรรณ และยุทธนา ปรานีต (2566) ได้ ศึกษาเรื่องการพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีพบว่า รูปแบบการประยุกต์หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อส่งเสริม การบริหารงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการอารักขา คุ่มครอง คนดีให้ความ เคารพสถานสำคัญทางการเมืองให้สิทธิเสรีภาพแก่สตรี มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ มีความสามัคคีและให้ความเคารพ นับถือผู้อาวุโส ทางการเมือง

องค์ความรู้จากการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาที่คณะผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 แนวทางการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา

จากภาพ 1 แสดงให้เห็นว่า แนวทางทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในการเสริมสร้างระบบการเมืองท้องถิ่นให้เข้มแข็ง มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การบูรณาการผู้นำที่มีคุณธรรม กลไกตรวจสอบ เครือข่ายพหุภาคีและวัฒนธรรมการเมืองที่ยั่งยืน เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างระบบการเมืองท้องถิ่นที่มั่นคงและพัฒนาต่อเนื่องในจังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นให้มีคุณภาพและคุณธรรม เน้นการอบรมและพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถ จริยธรรมและความรับผิดชอบของผู้นำ เพื่อสร้างความชอบธรรมและความเข้มแข็งของฐานอำนาจท้องถิ่น
2. การเสริมสร้างความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบ มุ่งเน้นการสร้างระบบข้อมูลเปิด การตรวจสอบภายในและภายนอก การกำกับดูแลที่เป็นระบบและการถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันการทุจริตและใช้อำนาจในทางมิชอบ
3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับของกระบวนการเมือง เน้นการสร้างเวทีสาธารณะ การมีส่วนร่วมของชุมชน การรับฟังความเห็นและการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและกระบวนการตัดสินใจ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วม
4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการเมืองแบบพหุภาคี มุ่งเชื่อมโยงผู้นำท้องถิ่น องค์กรชุมชน หน่วยงานรัฐและภาคธุรกิจเข้าด้วยกันเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ สร้างพันธมิตรทางทรัพยากรและลดความขัดแย้งทางการเมือง
5. การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน มุ่งสร้างจิตสำนึกและค่านิยมการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วม ปลุกฝังความไว้วางใจ ความรับผิดชอบร่วมและการสื่อสารที่เปิดเผยระหว่างผู้นำกับประชาชนเพื่อสร้างระบบการเมืองท้องถิ่นที่มั่นคง โปร่งใสและยั่งยืน

สรุป

การวิจัยสรุปได้ว่า การเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเป็นระบบที่มีความซับซ้อน เกิดจากการผสมผสานของบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยมีพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนที่ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งฐานอำนาจทางการเมืองในจังหวัดนครราชสีมาเกิดขึ้นภายใต้บริบททางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะลักษณะภูมิประเทศ เศรษฐกิจและประชากรที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรและบริการของรัฐอย่างไม่เท่าเทียม ระบบการปกครองท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล จึงกลายเป็นเวทีสำคัญในการสร้างและแข่งขันทางการเมืองของกลุ่มอำนาจระดับฐานราก ขณะเดียวกันโครงสร้างอำนาจแบบดั้งเดิม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอิทธิพลยังคงมีบทบาทสำคัญในการค้ำจุนฐานอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่น แม้สังคมจะเปลี่ยนผ่านสู่ยุคใหม่ก็ตาม วัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ยังคงดำรงอยู่ แต่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ที่เปิดกว้างมาก

ขึ้น ดังนั้น การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาเป็นผลจากการเชื่อมโยงของปัจจัยหลายด้านที่หล่อหลอมให้การเมืองท้องถิ่นมีลักษณะผู้นำเป็นศูนย์กลางและอาศัยเครือข่ายทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในการรักษาอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของการเมืองในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งแก้ว ปิยวรรณ. (2566). การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตระกูลสุทธเจริญกิจ ในตำบลป่ายุบใน อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กิตติญาณันต์ ดวงภักดีรัมย์. (2565). การสร้างฐานอำนาจทางการเมือง: ปัจจัยเงื่อนไขและกระบวนการ. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ. 2 (2), 201-218.
- โกวิท พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย: เอกสารตำราหลักประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิชาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา และคณะ. (2562). การสร้างฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น. วารสารเกษมบัณฑิต. 20 (ฉบับพิเศษตุลาคม), 145-156.
- พัททล เสวตวรรณ และยุทธนา ปราณีต. (2566). การพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 12 (4), 271-281.
- วรพงษ์ อ่อนตา. (2562). อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีระทัศน์ กอขารี. (2563). การสร้างฐานอำนาจและรักษาฐานอำนาจของนักการเมืองท้องถิ่น ตระกูลสุกิจปาณินิจ กรณีศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แววดาว พรหมเสน. (2554). การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ. วารสาร มทร.อีสาน. 4 (1), 95-102.
- สหายศ ทองคำ. (2567). การรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. 7 (3), 57-71.

สุรศักดิ์ จันทา. (2566). *การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น*.

วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เสาวนีย์ ชินสิทธิรัตน์. (2545). *การนำนโยบายการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลพลวง กิ่งอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

Badie, B., et al. (2011). *International Encyclopedia of Political Science*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.